

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

2017

Vol:4 / Issue:12

pp.673-688

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology,
Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 01/10/2017

The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 06/11/2017

The Published Date (Yayınlanma Tarihi 07.11.2017)

1850-1923 YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN FARKLI VİLAYETLERİNDE BULUNAN ERKEK ÇOCUK KIYAFETLERİNİN İNCELENMESİ

RESEARCH ON THE CLOTHES OF THE BOYS IN DIFFERENT PROVINCES OF OTTOMAN
EMPIRE BETWEEN 1850 AND 1923 YEARS

Öğr. Gör. Dr. Mine CERANOĞLU

Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Moda Tasarımı Bölümü,
Giresun/Türkiye

Prof. Dr. Pınar GÖKLÜBERK ÖZLÜ

Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü,
Ankara/Türkiye

ÖZ

Kıyafetler, kültür varlıkları içerisinde yer alan önemli ve zengin içerikli bir olgudur. Toplumlarda yaşam biçimlerine göre değişiklik gösteren kıyafetler, ulusların geçmişlerini geleceğine bağlayan en önemli köprülerden biridir. Altı yüz yıllık Osmanlı Devleti, birçok coğrafi alanda hüküm sürmüş ve bu coğrafyalarda yaşayan insanların giydiği kıyafetler de çeşitlilik ve özellik bakımından dikkat çekmektedir.

Çalışmada amaç, 1850 - 1923 yıllarında Osmanlı Devleti'nin farklı vilayetlerinde bulunan erkek çocuk kıyafetlerini incelemektir. Bu amaçla literatürde bulunan ve koleksiyonerlerden satın alınmış fotoğraflar, çalışmada materyal olarak kullanılmıştır. Çalışmada; farklı on dört vilayette bulunan kırk bir adet erkek çocuk kıyafetinin özellikleri genel olarak betimlenmiştir.

Çalışma sonunda; Balkan, Anadolu ve Asya vilayetlerinde yaşayan erkek çocukların kıyafetlerinde tür olarak farklılıklar olması dikkat çekmektedir. Ayrıca, Osmanlı dönemindeki sosyo - ekonomik farklılıkların erkek çocuk kıyafetlerine yansıdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, erkek, kıyafet, Osmanlı, vilayet.

ABSTRACT

Clothes existing in the culture heritage are important and contentful fact. Clothes changing according to life-style in the societies are one of the most significant bridges connecting past of the nations to their future. The six hundred years of the Ottoman Empire has dominated many geographical areas and the clothing worn by people living in these geographies is also noted for its diversity and features.

The aim of this study is to examine the clothes of the boys in different provinces of the Ottoman Empire between 1850 and 1923 yeras. For this purpose, photographs in the literature and purchased from collectors have been used as material in the study. The characteristics of the clothes of the forty - one boys in fourteen different provinces have been represented in this study.

At the end of study; it is pointed out that there are differences in the types of clothes of boys living in the Balkan, Anatolia and Asia provinces. Also it has been seen that socio - economic differences in the Ottoman period were reflected in the boys' clothes.

Key Words: Children, boy, cloth, Ottoman, province.

1. GİRİŞ

1990 yılından sonra sosyal tarih araştırmalarının değer kazanmasıyla Osmanlı tarih yazımında pek çok konunun çeşitlendiği ve bu konulara değinildiği gürılmektedir. Konu çeşitliliğe rağmen Osmanlı çocukları ve çocukluk kùltürüne dair araştırmalar sınırlı sayıdadır. şafak (2012, s. 10), bu durumu;

“Osmanlı tarih yazıcılığında çocuk meselesinin yer bulamamasının muhtemel sebepleri arasında sosyal tarih çalışmalarının yeni olması, çocuk tarihi araştırmalarında nasıl bir yöntem izleneceğinin bilinmemesi sayılabilir. Söz konusu olan çalışmalarda arşiv belgeleri, kadı sicilleri, yazmalar, çocuk dergileri, dönemin basını ve fotoğraflar gibi birincil kaynaklara dayanarak yapılabilecek olmasının getirdiği zorlukları da zikretmek gerekebilir” şeklinde açıklamaktadır.

Osmanlı çocukluk tarihi için kaynak oluşturabilecek nesnelere biri giysilerdir. Sarayda yaşayan çocuk giysileri dışında halk kesiminde yaşayan çocuk giysilerine ulaşmak daha zordur. Bu nedenle Osmanlı çocuk giysi özellikleri dönem fotoğraflarına bakılarak incelenebilir. Çünkü fotoğraf, anı durdurarak; üzerinde taşıdığı görüntülerle güvenilir bir kanıt veya belge olan, gerçeklerin ortaya çıkarılmasında, belirli kavramların algılanmasında, kısacası toplumların özelliklerinin yansıtılmasında kullanılan bir araçtır. Barthes, (1992, s. 43) giyim, sağ stilleri, vb. insana ait özelliklerin ve etnografik soruların cevaplarının fotoğraflarda çok iyi gürülebileceğini belirtmiştir.

Osmanlı Devletinde sınırların genişlemesi ile zaman içerisinde eyaletler ortaya çıkmış ve eyalet sisteminden vilayet sistemine geçiş 1864 Vilayet Nizamnamesi ile geręekleřmiřtir. Farklı vilayetlerde yaşayan insanlar, kendi yaşam biçimlerini ve giyim kùltürlerini sürdürmeye devam etmiştir (Artun, 2006, s. 47). Geçmiřte yetişkinlerin minyatür örneği sayılan Osmanlı çocukları da vilayetlere göre farklı şekillerde giyinmiştir. Saraçoğlu (2005, s. 127); “Eski İstanbul’da Çocuk Hayatı Nasıl Geçerdi?” başlıklı makalesinde 1864 doğumlu Ahmet Rasim’in anısını aktarmaktadır:

“Meğer ne günler imiş!... Cüz kesesi boynumda, sefertası elimde tin tin mektep... Cüz torbası belimde, meşin top cebimde, uğar gibi cami avlusu... Ta tepede kalmış bir avuğ çitenbik için dört, beş metre yüksekliğe tırmanış... Bol yemek, bol yemiş, bol uyku... Başta fes, püskülü dağıldıkça kalıplanır; sırtta dokuma gömlek, kış ise üstünde pamuklu, daha üstüne taş düğmeli mintan. O zaman pek nadirdi, yeni urbamı ancak misafiriğe giderken giyerdim. Mintanın üstüne her iki iç tarafı cepli hırka yahut eski bir sako (paltoya benzer bir tür üstlük); soğuklarda, yağışlarda kukuletalı palto; boynumda şal veya başımda kulaklarımı, ensemi kamilen kaplayan yünlü enli bir sağrı (memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm); ellerimde tek parmaklı, boyalı eldiven; bacağımda askılı pantolon; ayaklarımda öğçeli terlik, yarım kundura, mest, yemeni, potin; katır; evden örme yün, yahut çarşıdan alma tire (pamuk ipliğinden yapılmış olan), fanila çorap...

Resim 1. Sultan Türbeleri (Eyüp) Önünde Duran Çocuklar (Genç ve Çolak, 2007, s. 252).

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında İstanbul'daki varlıklı çevreler çocuklarının giyimine özen göstermiştir. Çocukların giyiminde; sipariş, özel seçim ya da hazır giyim söz konusudur ve "bahriyeli çocuk giysileri" moda olmuştur (Onur, 2005, s. 224). Koçu ve Akbay (1960, s. 13); 1828 doğumlu Aşçıdede Halil İbrahim'in setre - pantolon giydiğini belirtmiştir.

Resim 2. Setre - Pantolon giymiş çocuk (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2013).

İstanbul dışında orta sınıfın giyim kuşamında yoksulluk egemendir. 1911 doğumlu Vedat Günyol (1999, s. 73); Silvan'da ilkokul son sınıfta kısa pantolon giydiğini belirtmektedir:

Sabah akşam bir Kürt uşağın denetim ve gözetiminde gidip geliyorum okula. Kısa pantolonluyum. İstanbul geleneğinden kalma bir alışkanlıkla. Oysa, Diyarbakır'da küçüğünden büyüğüne herkes uzun pantolonla dolaşmakta. Bana İstanbul çocuğu diyorlar.”

Resim 3 - 4. Bahriyeli bluz ve kısa pantolon giymiş çocuklar (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2013).

Yerasimos (1993, s. 58); Osmanlı toplumunu betimleyen görsel ve belge niteliği taşıyan gravür ve sulu boyalarda görülen çocuk giyim ve kuşamlarının tam anlamıyla bir “küçülmüş büyük” olduğunu belirtmiştir. Osmanoğlu (2003, s. 45) da Osmanlı çocuklarının gerek sarayda, konakta, köşkte; gerekse halk tabakasında yetişkinler gibi giydirildiğini gösteren pek çok kanıtın bulunduğunu belirterek bu görüşü desteklemiştir. Guillaume Martin (2007, s. 153), on sekizinci yüzyılda Osmanlı toplumunda erkeklerin erkek çocuklarla; kadınların kız çocuklarla aynı giysileri giydiğini gözlemiştir.

Resim 5. Osmanlı’da benzer kıyafet giyen yetişkin erkek ve erkek çocuk (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2014).

Tarihteki her olayın kendi zamanında ve mekânında anlamlı olduğu düşünülürse dönem fotoğrafları; gelecek kuşaklara gerçek, güvenilir ve anlamlı bilgiler aktarmaktadır. Fotoğraf, yaşanılan anı bir karede dondurduğu için üzerinde yer alan bütün figürler, nesnel gerçeklikle analiz edilebilmektedir. Bu nedenle 1850 - 1923 yıllarına ait Osmanlı dönemi çocuk kıyafetleri, fotoğraflara dayalı olarak incelenmiştir.

2. AMAÇ ve ÖNEM

Çalışmada amaç; 1850 - 1923 yıllarında Osmanlı Devleti’nin farklı vilayetlerinde bulunan erkek çocuk kıyafet özelliklerini belirlemek ve Osmanlı çocuk giyim kültürüne katkı sağlamaktır. Osmanlı dönemi çocuk kıyafetler kullanıldığı döneme; kıyafet özelliklerini gösteren fotoğraflar ise basıldığı döneme ilişkin önemli bilgiler veren kaynaklar arasında görülmektedir. Osmanlı dönemi çocuk giyim kültürünün araştırılması ve Osmanlı dönem fotoğraflarının araştırılarak ve yayınlanarak geniş kitlelerin istifadesine sunulması, dönem giyim kültürü hakkında bilgi vermek adına son derece önemlidir. Osmanlı dönemine ait gün yüzüne çıkmamış fotoğrafların incelenmesi ile bu çalışmanın Osmanlı çocuk giyim kültürüne mütevazı bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Çalışmada doküman incelemesi tekniği kullanılmış ve araştırmanın verilerini oluşturmak için doküman niteliğinde olan 1850 - 1923 yıllarına ait Osmanlı dönemi fotoğraflarından yararlanılmıştır. Koleksiyonerlerden satın alınan ve literatürde bulunan “çocuk” figürlü Osmanlı dönemine ait fotoğraflar, bir tarayıcı ile taranarak kayıt altına alınmıştır. Özelliklerin belirlenmesinde ekran çözünürlüğü artırılarak fotoğrafların büyütülmesi yöntemi kullanılmıştır. Çocukların kıyafetleri, üst beden ve alt bedende giyilen tür olarak belirlenmiştir. Kıyafetler; form, yaka, kapama, boy, kol, kol boyu, cep, paça, süsleme özellikleri ve kıyafetleri tamamlayan aksesuarlar açısından betimlenmiştir.

4. BULGULAR

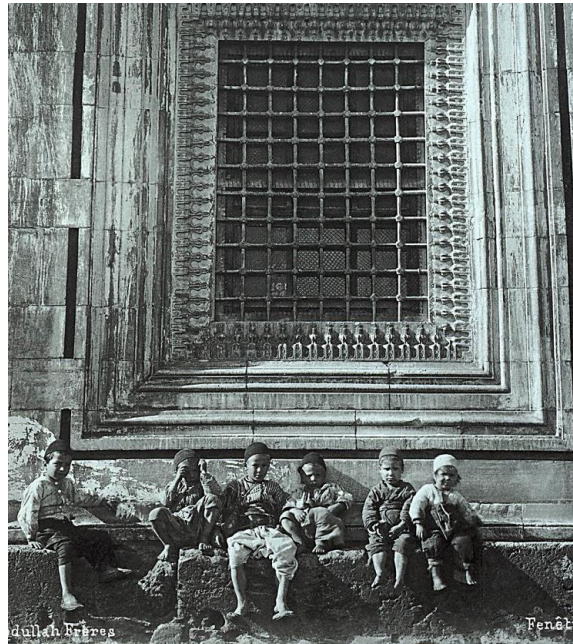
1850 - 1923 yıllarında Osmanlı Devleti'nin Adana, Bursa, Edirne, Eskişehir, Giresun, Halep, İstanbul, Konya, Kudüs, Manisa, Selanik - Yanya, Trablusgarp, Yemen - Sana vilayetlerinde bulunan erkek çocukların kıyafetleri, vilayet isimlerinin baş harf sırasına göre incelenmiştir. Fotoğraflarda birden fazla sayıda bulunan çocukların kıyafetleri, çocukların duruşlarına göre sağdan sola; inceleyen insanın bakış açısına göre soldan sağa incelenmiş ve kıyafetler genel olarak betimlenmiştir.

Resim 6. Gabriel Bretocq Tarafından 1923 Yılında Çekilmiş Adana Vilayeti Taşköprü'de Bulunan Çocuklar (Omay, 2003, s. 44 - 45).

Fotoğraf, Adana vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta iki erkek çocuğu yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer kıyafetler giydiği dikkat çekmektedir. Fotoğraftaki erkek çocukların günlük ve sade kıyafetler giydiği görülmektedir.

Çocuklar; "Dikdörtgen" model formlu, hakim yakalı, manşetli, kol boyu bilekte biten takma kollu gömlek giymiştir. Arkadaki çocuğun giymiş olduğu gömlekte tek sıra (ilic - düğme) kapama uygulanmıştır. Öndeki çocuk; "V" model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış ve boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Erkek çocuklar, aksesuar olarak başa fes takmıştır; öndeki çocuk ayrıca ayağa önü kapalı terlik giymiştir.

Resim 7. Abdullah Frères Tarafından 1880'li Yıllarda Çekilmiş Bursa Vilayeti Yeşil Camii'nin Önünde Duran Çocuklar (Eren, 2011, s. 177).

Fotoğraf, Bursa vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta altı erkek çocuk bulunmaktadır ve çocukların birbirine benzer kıyafetler giydiği görülmektedir. Fotoğraftaki erkek çocukların günlük ve sade kıyafetler giydiği görülmektedir.

Sol baştan ikinci ve üçüncü çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kruvaze kapamalı (ilik - düğme) ve kol boyu bilek ile dirsek arasında biten takma kollu gömlek giymiştir. Diğer çocuklar; “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), manşetli ve kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollu gömlek giymiştir. Çocuklar, “V” model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış pantolon giymiştir. Sol baştaki çocuğun giymiş olduğu pantolonun boyu baldırda; diğer çocukların giymiş olduğu pantolonların boyu dizin biraz altında bitmiştir. Tüm çocuklar, başa fes takmış ayrıca sağ baştan birinci çocuk ayağa çarık giymiştir. Sağ baştan üçüncü çocuk, sol omuzdan çapraz bir şekilde çanta takmış; ayrıca beline kuşak ve ayağa ise terlik giymiştir.

Resim 8. Sèbah & Joallier Tarafından 1894 Yılında Çekilmiş Bursa Vilayeti Köylü Çocuk (Eren, 2011, s. 427).

Fotoğraf, Bursa vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta bir köylü erkek çocuğun yer aldığı ve yerel kıyafetleri içinde fotoğraflandığı görülmektedir.

Çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), manşetli ve kol boyu bilekte biten takma kollu gömlek ile “Şalvar” model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış ve boyu dizde biten pantolon giymiştir. Çocuk başa fes; bele kuşak takmış ve ayağa çarık giymiştir. Çocuğun başına taktığı fesin alt çevresine mendil yemeni dolanmış ve mendil yemeni oya ile süslenmiştir.

Resim 9. 1910 Yılı Edime Vilayetindeki Asker Baba ve Üç Çocuğu (Özendes, 2013: 64).

Fotoğraf, Edirne vilayetinin bir fotoğrafhanesinde çekilmiştir. Fotoğrafta bir erkek çocuk yer almaktadır. Çocuğun daha özenli bir kıyafet giydiği ve “bahriyeli çocuk giysisi” modasına uyduğu görülmektedir.

Çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, bahriye (palet) yakalı, kol boyu bilekte biten takma kollu bluz ile “klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, dar paça uygulanmış ve boyu baldırda biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes; boynuna kolye takmış ve ayağa uzun konçlu bot ile çorap giymiştir.

Resim 10. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen Eskişehir Vilayeti Çifteler Çiftliği'nde Bulunan Türkmen Fakir Çocuklar (N.E.K. ve IRCICA Arş. No. 90459 - 2).

Fotoğraf, Eskişehir vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta üç çocuk yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer giysiler giydiği görülmektedir.

Sağ tarafta bulunan çocuk, “Dikdörtgen” model formlu, hakim yakalı, tek sıra (ilic - düğme) kapamalı, aplike cepli, manşetli ve kol boyu bilekte biten takma kollu gömlekle ile “V” model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış ve boyu baldırda biten pantolon giymiştir. Sağ tarafta bulunan çocuk, başa fes; ayağa çorap giymiştir.

Ortada ve sol tarafta bulunan çocuklar, “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilic - düğme) ve kol boyu bilekte biten takma kollu ceket ile “Şalvar” model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış pantolon giymiştir. Ortadaki çocuğun giymiş olduğu pantolonun boyu dizde; soldaki çocuğun giymiş olduğu pantolonun boyu bileğin biraz üzerinde bitmiştir. Ortadaki çocuğun giymiş olduğu ceketin içine; sıfır yakalı ve tek sıra kapamalı (ilic - düğme), manşetli ve kol boyu bilekte biten takma kollu gömlekle giydiği görülmektedir. Ortada ve sol tarafta bulunan çocuklar, başa fes takmış ve fesin alt çevresine mendil yemeni dolanmıştır.

Resim 11. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen 1901 Yılında Çekilmiş Giresun Vilayeti Şebinkarahisar Yolunda Bulunan Çocuk (Derişoğlu ve Işık, 2011, s. 59).

Fotoğraf, Giresun vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğraftaki erkek çocuğunun üzerindeki kıyafetin günlük yaşamda giyilen sade kıyafetlerden biri olduğu görülmektedir.

Çocuk, “Dikdörtgen” model formlu, şömiziye yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollu ve boyu kalçada biten ceket ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklikte, paçası normal genişlikte ve boyu bileğin biraz üzerinde biten pantolon giymiştir. Ceketin içine; ayaklı gömlek yakalı ve tek sıra kapamalı gömlek giyildiği görülmektedir. Çocuk, başa fotr şapka takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Resim 12. Lebweh Nam Mahalde Metavila Taifesinden Hacı Süleyman Ailesi İle Tevabii (Max Freiherr von Oppenheim Tarafından Çekilmiş Halep Vilayeti / N.E.K. Arş. No. 90567 - 6; IRCICA Arş. No. 90567 - 4a).

Fotoğraf, Halep vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta dört çocuk yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer giysiler giydikleri görülmektedir.

Sağ baştan ikinci çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, tek sıra kapamalı, kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollu ve boyu baldırda biten entari giymiş; aksesuar olarak başa kefiye takmıştır.

Sol baştan ikinci çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kolsuz, boyu baldırda biten cübbe ile “Dikdörtgen” model formlu, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), kol boyu bilek ile dirsek arasında biten takma kollu ve boyu baldırda biten entari giymiştir. Entarinin içine; kol boyu bileğin biraz üzerinde biten gömlek giydiği görülmektedir. Çocuk aksesuar olarak başa kefiye ve agel; bele kuşak takmıştır.

Sol ve sağ baştan birinci çocuk, “Dikdörtgen” model formlu, Tek sıra kapamalı (ilik - düğme), kolsuz ve boyu belin biraz üzerinde biten yelek ile “Dikdörtgen” model formlu ve boyu baldırda biten entari giymiştir. Sağ baştan birinci çocuğun giymiş olduğu entaride kol boyu bilekte biten takma kol; sol baştan birinci çocuğun giymiş olduğu entaride manşetli, kol boyu bilekte biten takma kol uygulanmıştır. Sağ baştan birinci çocuk, aksesuar olarak başa kefiye; bele kuşak takmıştır. Sol baştan birinci çocuk, aksesuar olarak başa kefiye ve agel; bele kuşak takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Resim 13. Sebaa Kabilesi'nin Şeyhi Butayn İbn Muşid (Max Freiherr von Oppenheim Tarafından Çekilmiş Halep Vilayeti / N.E.K. Arş. No. 90567 - 42; IRCICA Arş. No. 90567 - 23b).

Fotoğraf, Halep vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta iki çocuk yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer giysiler giydikleri ve yerel kıyafetleri içinde fotoğraflandığı görülmektedir.

Sol taraftaki çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, kol boyu dirsekte biten takma kollu ve boyu kalçada biten ceket ile “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kol boyu yerde biten kollu ve boyu yerde biten cübbe giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa kefiye; bele uçkur takmıştır.

Sağ taraftaki çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kol boyu yerde biten kollu, boyu yerde biten cübbe giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa kefiye ve agel; bele kemer takmıştır.

Resim 14. Abdullah Freres Tarafından Çekilmiş İstanbul Vilayeti Şehirli Çocukları (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2013).

Fotoğraf, İstanbul vilayetinin bir fotoğrafhanesinde çekilmiştir. Fotoğraftaki çocukların sosyo-ekonomik durumu daha iyi olan bir ailenin çocukları olduğu düşünülmektedir. Fotoğraftaki erkek çocukların giysilerinin özenli ve dönemin moda kıyafeti olduğu görülmektedir.

Önde sağ tarafta duran çocuk; “A” model formlu, bahriye (palet) yakalı, kruvaze kapamalı, kol boyu bilekte biten takma kollar ve boyu kalçada biten ceket ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu baldırda biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak ayağa potin ve çorap giymiştir.

Önde ortada duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, bahriye (palet) yakalı, tek sıra (ilik - düğme) kapamalı, peto cepli, manşetli ve kol boyu bilekte biten takma kollar gömlek ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu baldırda biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak ayağa uzun konçlu bot ile çorap giymiştir.

Önde sol tarafta duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, erkek yakalı, kruvaze kapamalı, peto cepli ve kol boyu bilekte biten takma kollar ceket ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk ceketin içine takma yakalı gömlek ile “V” yakalı ve tek sıra (ilik - düğme) kapamalı yelek giymiştir. Çocuk aksesuar olarak boyuna kravat takmış; ayağa potin giymiştir.

Arka sağ tarafta duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, erkek yakalı, kruvaze kapamalı, peto cepli ve kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollar ve boyu kalçanın biraz altında biten ceket ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk ceketin içine takma yakalı ve kol boyu bilekte biten gömlek ile tek sıra (ilik - düğme) kapamalı ve boyu belin biraz altında biten yelek giymiştir. Çocuk aksesuar olarak boyuna kravat takmış; ayağa potin giymiştir.

Arkada sol tarafta duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, bahriye (palet) yakalı, tek sıra (ilik - düğme) kapamalı, manşetli ve kol boyu bilekte biten takma kollar gömlek ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak ayağa potin giymiştir.

Resim 15. Abdullah Frères Tarafından Çekilmiş İstanbul Vilayeti Yeni Cami Avlusu'nda Bulunan Çocuklar (N.E.K. ve IRCICA Arş. No. 90819 - 0055).

Fotoğraf, İstanbul vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta birçok çocuk yer almaktadır; fakat sağda ortada duran ve fotoğrafa bakan bir çocuğun giysisi betimlenmiştir.

Çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme) ve kol boyu bilekte biten takma kollar gömlek ile “V” model formu, ağı düşük, dar paça uygulanmış ve boyu baldırda biten pantolon giymiştir.

Resim 16. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen 1912 Yılında Çekilmiş Konya Vilayeti Sille Yöresinde Bulunan Çocuklar (Kapar, Çaycı ve Mimiroğlu, 2011, s. 107).

Fotoğraf, Konya vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğraftaki erkek çocukların üzerindeki kıyafetlerin günlük yaşamda giyilen sade kıyafetler olduğu görülmektedir.

Sağ ve sol taraftaki çocuklar; “Dikdörtgen” model formlu, hakim yakalı, tek sıra kapamalı, manşetli ve kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollu gömlek ile “V” model formlu, ağı düşük pantolon giymiştir. Sağ taraftaki çocuğun giymiş olduğu pantolonda dar paça uygulanmış ve boyu bileğin biraz üzerinde bitmiştir. Sol taraftaki çocuğun giymiş olduğu pantolonun paçası çorap içine yerleştirilmiştir. Her iki çocuk, başa fes; bele kuşak takmış, ayağa çorap giymiştir. Sol taraftaki çocuğun başına taktığı fesin alt çevresine mendil yemeni dolanmıştır.

Ortadaki çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı ve kol boyu bileğin biraz üzerinde biten takma kollu ceket ile “V” model formlu, ağı düşük, dar paça uygulanmış, boyu bileğin biraz üzerinde biten pantolon giymiştir. Ceketin içine; kol boyu bilekte biten gömlek giydiği görülmektedir. Çocuk, başa fes; bele kuşak takmış, ayağa çorap giymiştir.

Resim 17. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen 1911 Yılında Sultan Reşad'ın Sultan Murad Hüdavendigâr Türbesi Ziyaretinde Çekilen Kosova Vilayetinde Bulunan Çocuk (İbrahimgil ve Konuk, 2006, s. 21)

Fotoğraf, Kosova vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğraftaki erkek çocuğunun üzerindeki kıyafetin günlük yaşamda giyilen sade kıyafetlerden biri olduğu görülmektedir.

“Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, kol boyu bilekte biten takma kollu gömlek ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, normal genişlikte paça uygulanmış ve boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk, başa fes takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Resim 18. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen Kudüs Vilayeti Eski Şehir Sokaklarında Bulunan Çocuklar (Balcı, 2009, s. 233). Osmanlı'nın son yıllarında Kudüs

Fotoğraf, Kudüs vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta üç çocuk yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer giysiler giydiği görülmektedir.

Çocuklar; “Dikdörtgen” model formlu, boyu kalçada biten ceket giymiştir. Yüzü dönük olan çocukların giymiş olduğu ceketlerde erkek yaka ve tek sıra kapama (ilik - düğme) uygulanmıştır. Yüzü dönük olan soldaki çocuğun giymiş olduğu ceketinde kol boyu bilek ile dirsek arasında biten takma kol; diğer çocukların giymiş olduğu ceketlerde kol boyu bilekte biten takma kol uygulanmıştır. Çocuklar; “Dikdörtgen” model formlu entari giymiştir. Yüzü dönük olan çocukların giymiş olduğu entarilerde sıfır yaka uygulanmış ve entarinin boyu bilekte bitmiştir. Diğer çocuğun giymiş olduğu entarinin boyu baldırda bitmiştir. Yüzü dönük olan soldaki çocuğun giymiş olduğu entarilerde kruvaze kapama (ilik - düğme) uygulanmıştır. Yüzü dönük olan soldaki çocuğun giymiş olduğu entarinin içine; kol boyu bilekte biten gömlek giydiği görülmektedir. Bütün çocuklar, başa fes takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Fotoğraf 19. M. Leghparian Tarafınan 1903 Yılında Çekilmiş Manisa Vilayeti Salihli İlçesi Hükümet Konağı Önünde Bulunan Çocuklar (Çolak vd., 2013: 155).

Fotoğraf, Manisa vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta dört çocuk yer almaktadır ve çocukların üzerindeki kıyafetin günlük yaşamda giyilen sade kıyafetler olduğu görülmektedir.

Sağ baştan birinci çocuk; “Dikdörtgen” model formlu; sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), kol boyu bilekte biten takma kollu gömlek ile “V” model formlu, ağı düşük, boyu bileğin biraz üzerinde biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak ayağa çarık giymiştir.

Sağ baştan ikinci çocuk; “Dikdörtgen” model formlu; sıfır yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme), manşetli, kol boyu bileğin biraz altında biten takma kollu gömlek ile boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes; bele önlük takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Sol baştan birinci çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, kol boyu bilekte biten takma kollu, boyu kalçada biten ceket ile “Klasik” model formlu, ağı normal düşüklükte, boyu bilekte biten pantolon giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes takmış; ayağa çarık giymiştir.

Sol baştan ikinci çocuk; kol boyu bilekte biten takma kollu ve boyu belin biraz altında biten gömlek giymiştir. Çocuk, gömleğinin üzerine; “V” yakalı ve kolsuz süveter giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes; bele önlük takmış ve ayağa çarık giymiştir.

Resim 20. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen Selanik - Yanya Vilayeti Erkek Çocuğu (Ceranoğlu Özel Koleksiyonu, 2014).

Fotoğraf, bir fotoğrafhanede çekilmiştir. Fotoğrafta bir erkek çocuğu yer almaktadır ve çocuğun Selanik - Yanya vilayetinin kıyafetleri içinde fotoğraflandığı görülmektedir. Fotoğraftaki erkek çocuk giysisinin özenli olduğu görülmektedir.

Çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, kolsuz, boyu belin biraz üzerinde biten cepken giymiştir. Cepkene kol boyu parmak ucunda biten takıp çıkarılabilen kol uygulanmıştır. Çocuk ayrıca “Dikdörtgen” model formlu, sıfır yakalı, düz kapamalı (birit ilik - düğme) kolsuz camadan ile “X” model formlu, fırfırlı dik yakalı, kol boyu bilekte biten takma kollu ve boyu baldırda biten fistan giymiştir. Fistan, cepken ve camadan kordon ile süslenmiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes; bele deri kuşak (silahlık) ve hançer (kama) takmış; ayağa çorap ve çarık giymiştir. Çarığın sivri uç kısımları ponponlar ile süslenmiştir.

Resim 21. Abdullah Frères Tarafından Çekilmiş Trablusgarplı Çocuklar (Mansel, 1998, s. 34).

Fotoğraf, İstanbul vilayetinin bir fotoğrafhanesinde çekilmiştir ve fotoğrafta iki erkek çocuğu yer almaktadır. Çocukların Trablusgarp vilayetinin yerel kıyafetleri içinde fotoğraflandığı görülmektedir.

Fotoğrafta iki çocuk yer almaktadır ve çocukların birbirine benzer giysiler giydikleri görülmektedir. Sağda duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, kruvaze kapamalı, kol boyu kalçada biten kollu ve boyu yerde biten cübbe giymiştir. Çocuk cübbenin içine; kol boyu bilekte biten gömlek giymiştir. Çocuk aksesuar olarak başa fes ve kefiye takmıştır.

Solda duran çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kol boyu bilek ile dirsek arasında biten takma kollu ve boyu topukta biten cübbe giymiştir. Çocuk cübbenin içine; entari ve gömlek giymiştir. Gömlek; hakim yakalı, tek sıra kapamalı (ilik - düğme); entari ise “V” yakalı kol boyu bileğin biraz altında bitmiştir. Çocuk aksesuar olarak başa kefiye ve agel takmış; ayağa potin giymiştir.

Resim 22. Çeken Fotoğrafçısı Bilinmeyen Yemen - Sana’lı Çocuklar (Eren, 2011, s. 8).

Fotoğraf, Yemen vilayetinin bir dış mekânında çekilmiştir. Fotoğrafta yetmiş beşe yakın çocuk yer almaktadır; fakat sadece bir çocuğun giysisi analiz edilmiştir.

Çocuk; “Dikdörtgen” model formlu, “V” yakalı, kol boyu kalçada biten takma kollu ve boyu yerde biten cübbe giymiştir.

5. SONUÇ

Her toplumda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da giyim, toplumsal statüyü ya da farklılığı ortaya koymanın ötesinde Osmanlı toplumunda yaşayan her kesim için ayrı özellikler gösteren; gelenek - görenek, coğrafi koşullar ve iklime göre değişebilen; ince bir zevk ve beğeni ile oluşturulmuş önemli bir olgu haline gelmiştir.

Çalışmada; 1850 - 1923 yıllarında Osmanlı Devletinin farklı vilayetlerinde bulunan erkek çocuk kıyafetleri fotoğraflara dayalı olarak incelenmiştir. Fotoğraf, farklı toplumsal süreçlerin yaşandığı zaman dilimlerinde yiten değerlerin yaşamasını sağlayan “belge” yönüyle bir yandan geçmişi sorgularken bir yandan da gelecek kuşaklara geçmişin izlerini aktarmaktadır. Farklı vilayetlerde bulunan erkek çocuk kıyafetleri incelendiğinde;

- ✓ Balkan, Anadolu ve Asya vilayetlerinde yaşayan erkek çocukların kıyafetlerinde tür olarak farklılıklar olması dikkat çekmektedir.
- ✓ Osmanlı toplumu yetişkin kıyafetlerinde görülen ekonomik ve sosyal farklılık, çocuk kıyafetlerine yansımıştır. Vilayetlerde yaşayan; ancak geliri düşük ailelerin çocukları, genellikle seyyah fotoğrafçılar tarafından rastgele fotoğraflanarak ölümsüzleştiği ve erkek çocukların üzerindeki kıyafetlerin günlük yaşamda giyilen sade kıyafetler olduğu görülmektedir. Vilayetlerde yaşayan ve fotoğrafanelere giderek fotoğraf çektiren çocukların daha özenli ve süslü kıyafetler içinde poz verdiği dikkat çekmektedir. Bu durum, Osmanlı Devleti’nde sosyo - ekonomik gücü daha yüksek olan insanların görünümüne önem verdiklerini göstermektedir.
- ✓ Vilayetlerdeki erkek çocuklarında çok farklı giysi türlerinin tercih edildiği; ancak genellikle gömlek - pantolon giyildiği görülmektedir. Vilayetlerdeki erkek çocuk giysilerini tamamlayan aksesuarlar incelendiğinde; fesin en çok tercih edilen aksesuar olduğu dikkat çekmektedir.
- ✓ Vilayetlerde yaşayan erkek çocuk giysilerinin neredeyse tamamında “dikdörtgen” model formlu üst beden giysilerin tercih edildiği görülmektedir. Giysilerin yarısına yakınında sıfır yakanın tercih edildiği; ancak diğer giysilerde farklı yaka çeşitlerinin uygulandığı dikkat çekmektedir. Giysilerin yarısında tek sıra kapamanın uygulandığı; diğer yarısında farklı kapamanın uygulandığı görülmektedir. Giysilerin kol özellikleri incelendiğinde; kol boyları farklı olan takma kolların tercih edildiği dikkat çekmektedir.
- ✓ Vilayetlerdeki erkek çocuklar tarafından giyilen pantolonlarda “V” model formu dışında “klasik” ve “şalvar” model formlarının da tercih edildiği görülmektedir. Pantolon boylarının diz ile topuk arasında değiştiği dikkat çekmektedir. Klasik model formlu pantolon giyen çocukların paçalarının normal genişlikte olduğu; “şalvar” model formlu pantolon giyen çocukların paçalarının dar olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Artun, E. (2006, Aralık). Adana ve Osmaniye Halk Kültüründe Giyim Kuşam Geleneği. Halk Kültüründe Giyim - Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Balcı, K. (2009). Fotoğraflarla Osmanlı döneminde Kudüs. İstanbul: Mas.

Barthes, R. (1992). Camera Lucida fotoğraf üzerine düşünceler (R. Akçakaya, Çev.). Beşiktaş: Altıkkırkbeş.

Ceranoğlu, M. (2011 - 2013). Osmanlı dönemi çocuk fotoğraf koleksiyonu, Giresun.

Çolak, M. O., Uğur, S. & Averbek, D. G. (2013). Sultan II. Abdülhamid dönemi fotoğraflarıyla Manisa. İstanbul: Mega.

Dervişoğlu, T. & Işık, A. (2011). Ey gidi Giresun. Ankara: Özyurt.

Eren, H. (2011). Sultan II. Abdülhamid dönemi fotoğraflarıyla Bursa. İstanbul: Mega.

Genç, A. & Çolak, M. O. (2007). Sultan II. Abdülhamid arşivi İstanbul fotoğrafları. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür.

Günyol, V. (1999). Günlerin içinden. İstanbul: İş Bankası Kültürü.

IRCICA, Yıldız Sarayı Osmanlı Fotoğraf Arşivi.

İbrahimgil, Z. M. & Konuk, N. (2006). Kosova Sultan Murad Hüdavendigâr Türbesi restorasyonu. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Kapar, A. M., Çaycı A. & Mimiroğlu, M. İ. (2013). Geçmişten günümüze Sille albümü. Konya: Petekform. (Selçuklu Belediyesi Arşivi).

Koçu, R. & Akbay, M. A. (1960). Hatıralar. İstanbul: İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kol. Şirk.

Mansel, P. (1998). Sultanların ihtişamı (N. Alemdar, Çev.). Ankara: İnkılâp.

Martin, G. (2007). İstanbul'a seyahat (İ. Yergüz, Çev.). İstanbul: İstiklal.

N.E.K (Nadir Eserler Kütüphanesi), Osmanlı Fotoğraf Arşivi.

Omay, E. (2003). National Geographic Türkiye Dergisi 100 fotoğraf Türkiye yolculuğu 1909 - 2003. Özel Sayı No: 1, İstanbul.

Onur, B. (2005). Türkiye'de çocukluğun tarihi. Ankara: İmge.

Osmanoğlu, S. O. (2003). Bir şehzadenin hatıratı şehzade Ali Vasıf Efendi. İstanbul: KYK.

Özendes, E. (2013). Osmanlı İmparatorluğu'nda fotoğrafçılık 1839 - 1923. İstanbul: Yem.

Saraçoğlu, A. C. (2005). Eski İstanbul'dan hatıralar. İstanbul: Kitabevi.

Şafak, N. (2012). Osmanlı dünyasında çocuk olmak. İstanbul: Dem.

Yerasimos, M. (1993, Nisan). 16 - 19. yüzyıl gravür ve suluboyalarında Osmanlı çocuk figürleri. Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, İstanbul Tarih Vakfı, İstanbul.